

Branislav Cvetković

Vizija Nebeskoga Grada u nartekstu manastira Jošanice

Predmet ovoga rada jest ikonografska interpretacija zagonetne freske na zapadnom zidu nartekse samostanske crkve u Jošanici, nedaleko od Jagodine, u središnjoj Srbiji. Crkvu, datiranu u 1430. na osnovi oštećenih vladarskih portreta članova obitelji srpskog despota Đurđa Brankovića i namijenjenu pustinjacima koji su živjeli u neposrednoj blizini, podigla je nepoznata obitelj lokalnih plemića. U crkvi su freske otkrivene sredinom 1950-ih, a njihovo čišćenje i konzervacija obavljena su do kraja 1960-ih. Prikaz o kojemu je riječ nije mogao biti identificiran zbog svoje jedinstvene ikonografije i propalih natpisa. Rani istraživači (R. Nikolić, V.J. Đurić) smatrali su da predstavlja scenu iz života nepoznatog pustinjaka, s obzirom na to da se u nartekstu nalazi još nekoliko kompozicija eremitskog sadržaja. U studiji iz 1995., posvećenom slikovnom programu nartekse, S. Petković iznio je pretpostavku da prikaz predstavlja *Viziju Eulogija Aleksandrijskoga*, dajući za ikonografske paralele kasnoruske primjere: fresku u samostanu Ferapont iz 1502. godine i jednu ikonu iz Tretjakovske galerije u Moskvi, datiranu u drugu polovicu 16. stoljeća. Pomnija analiza neobične kompozicije u Jošanici pokazuje da njezina struktura ne slijedi ikonografiju Eulogijeve vizije. Ta vizija predstavlja anđele koji monasima nakon bdijenja u crkvi poklanjaju zlatne, srebrne i brončane novčiće koje nose u košarama. Freska u Jošanici ne sadrži monaške figure ili prikaz crkve. U središnjem dijelu scene nalazi se prikaz utvrđenoga grada otvorenih vrata, s frontalno postavljenim raskošno odjevenim likovima koji stoje na ulazu u grad. Desno od grada naslikana su tri anđela, koji sjede na sintronosu s polukružnim zidom, dok im je pod nogama grupa klečećih likova obavijenih plamenom, koji šakama zaklanjaju lica gestom očaja. Lijevo od grada nalaze se još tri anđela, koji se starijem muškarcu, odjevenome u hiton i himation, pokazuju prema događajima u središtu prikaza. Raniji su istraživači tumačili lik starijeg muškarca kao pustinjaka. Ipak, on je prikazan u odjeći apostola i proroka, pa u njemu nije moguće vidjeti monaha, već proroka. Analiza tipologije lika ukazuje na to da on predstavlja velikog proroka Izaiju, dok istraživanje starozavjetnih tekstova daje potvrdu da je prikaz temeljen na tekstu tzv. Izaijine male apokalipse (Iz. 26:1-11), koji čini i dio pete Himne u Psaltiru, te da ga, sukladno tome, treba interpretirati kao Izaijinu viziju Nebeskoga Grada. Iako je freska u Jošanici jedinstven takav prikaz u srednjovjekovnom zidnom slikarstvu, za nju je ustanovljena analogija u ilustraciji na margini upravo Izaijine Himne u Kijevskom Psaltiru iz 1397. godine.